

2.14.1 Een pakhuis uit de twintigste eeuw

Een furnituurenwinkeltje. Een keuken uit de jaren vijftig. De allereerste televisie. De bekende trapnaaimachine. Blikken speelgoed. Een vitrine vol stofzuigers. Wat hebben ze gemeen? Ze zijn uitgevonden, ontworpen en gebruikt in de twintigste eeuw, die eeuw zo vol ontwikkelingen die de samenleving drastisch heeft veranderd.

Juist daarom is er voor iedereen veel te zien en te (her)beleven in het Museum van de Twintigste Eeuw. "O ja, die had mijn moeder ook." "Zo heb ik mijn oma nog de was zien doen." "Dat we dat oranje toen móóí vonden!" Bij de winkeltjes zijn reclameborden, weegschalen, kassa's en verpakkingen voor volwassenen een feest der herkenning.

Terwijl kinderen zich verwonderen over die oude schoolklas met houten bankjes en een strenge juf. Het begon allemaal in de jaren negentig, toen journalist Hans Stuijbergen, samen met vriend Harry van Lunteren, het idee opvatte om een museum over de twintigste eeuw in te richten. "Ik realiseerde me dat Nederland helemaal geen museum over onze recente geschiedenis bezat. Ik vond het een uitdaging dat te proberen, in mijn geboortestad Hoorn."

Hij had het geluk dat een verzamelaar, Bob Cohen, bereid was om zijn uitgebreide collectie van de meest uiteenlopende voorwerpen uit de afgelopen eeuw in bruikleen te geven. Daarmee was een solide basis gelegd. Een locatie kwam eveneens in beeld, aan de Bierkade nummer 4: een dubbel kaaspakhuis uit 1903. De namen Alkmaar en Gouda op de gevel geven de plaatsen aan waar de kaas werd verhandeld.

Hans herinnert zich nog goed hoe het pakhuis er toen uitzag. "Dikke balken en vloeren, overal palen die tezamen maar liefst tien kilometer aan kaasplanken ondersteunden, in smalle gangtjes. En naar boven moest je met houten ladders.

Het rók er ook naar kaas, vanwege het vet dat in de planken en in de vloeren was getrokken. Al dat vet hebben we er van afgeschraapt. Het vele hout hebben we overal in het museum verwerkt. Dat was toen uit geldnood, maar nu vinden we het mooi om het hout terug te zien, in bijvoorbeeld de balie of vitrines.”

Mede dankzij subsidies, bijdragen van fondsen, sponsors en vele hardwerkende vrijwilligers kon het gebouw van onder tot boven worden opgeknapt en “museum-fähig” worden gemaakt. Zo werden twee trappenhuizen ingebouwd en in 1996 kwam er dankzij een gift zelfs een lift zodat ook invaliden ontvangen konden worden.

Het Museum van de Twintigste Eeuw is sinds 1994 open. De eerste en tweede verdieping tonen de vaste collectie. Dat wil niet zeggen dat zij

statisch is. Voortdurend worden vitrines aangepast, vernieuwd en verbeterd. Museumbezoekers, “ervaringsdeskundigen” immers, worden van harte uitgenodigd hun opmerkingen en aanvullingen door te geven. Stuijbergen: “Onze collectie wordt voortdurend verrijkt met giften van particulieren. Soms zit daar iets bij dat wij echt niet kunnen thuisbrengen. Dan stellen we het object ten toon met daarbij de vraag: rara, wat is dit?”

Op de derde verdieping worden de wisselexposities ingericht. Die kunnen over alles gaan, als dat maar betrekking heeft op de vorige eeuw: Sesamstraat, de Beatles, maar ook Barbie, de Hongerwinter en the Seventies. Dikwijls trekken deze exposities uit het hele land belangstelling. Het museum biedt onderdak aan een grote maquette die Hoorn anno 1650 laat zien.

Een klank- en lichtspel vertelt de groei van de voormalige VOC-stad tot aan de jaren tachtig van de twintigste eeuw. Hans Stuijbergen: “Vaak is een museumbezoek onderdeel van een arrangement waarin een stadswandeling is opgenomen, en zo sluit het een op het ander aan. Er is in Hoorn veel meer moois te zien.”

Het museum biedt met het sfeervolle Museum-Café ook gelegenheid voor een hapje en een drankje. In de MuseumShop worden artikelen verkocht die aansluiten bij de exposities en andere nostalgische producten. “Dat zorgt uiteraard voor extra inkomsten, maar we doen de bezoekers er ook een plezier mee”, aldus directeur Stuijbergen. Als om dit te illustreren, vertrekt op dat moment een vrolijk gezelschap, dat het museum heeft bekeken en aansluitend genoten heeft van een heerlijke lunch.

2.14.2 “Er is hier zó veel te zien”

“Laatst hoorde ik een bezoeker tegen haar man zeggen: ‘Wat een enig museum is dit!’ Mijn dag was helemaal goed.” Carel de Jong, hoofd educatie en presentatie van het Westfries Museum in Hoorn, glundert. “Natuurlijk is de historisch-wetenschappelijke waarde van onze collectie belangrijk, maar in de eerste plaats willen wij een toegankelijk museum zijn, waar van alles te zien is. En hopelijk krijgen mensen af en toe een flashback naar de geschiedenislessen op school. Meer pretenderen we niet.”

Het Westfries Museum is gevestigd in een gebouw dat dateert van 1632 en is gebouwd in Nederlandse renaissancestijl. Het domineert met zijn schoonheid en zijn kleuren de hele Roode Steen.

Toen de Fransen het in 1795 hier voor het zeggen kregen, werd er een rechtbank in ondergebracht. In 1877 werd een deel als museum ingericht; vanaf 1931 werd het hele gebouw als zodanig in gebruik genomen. Het schitterende hek dat de toegang tot het museum begrenst, werd in 1729 door de Amsterdamse siersmid Uljee gemaakt. In het bovenste gedeelte van de gevel prijkt het wapen van Oranje, boven het wapen van Westfriesland. Op de geveltrappen houden leeuwen de wapens van de zeven steden vast.

Het is een middelgroot museum in een kleine stad met veel geschiedenis, dat met zoveel mogelijk objecten de geschiedenis van Hoorn en Westfriesland wil laten zien. ‘t Is er dan ook vól. Je kunt er uren ronddwalen. Het genieten moet

voorop staan, vindt de directie. “Juist vanwege de veelheid hebben we structuur aangebracht, in tijd en qua thema, zodat de mensen kunnen kiezen wat ze willen zien”, verklaart De Jong. Vijfentwintig zalen en kamers tonen een zeer gevarieerde en rijk gevulde collectie, die veel laat zien over de geschiedenis van de stad Hoorn, de kunstnijverheid, de schutterij, de Verenigde Oostindische Compagnie, de handel en archeologie. Er zijn curiosa te zien, zilverwerk, oude torenuurwerken, veel Westfriesse kostuums.

De collectie naïeve schilderijen is te bezoeken vanuit de antieke tuin. Ook is er hedendaagse kunst. De kelders met archeologische vondsten zijn pas in 1953 ontdekt en daarna gerestaureerd. Hier zijn skeletten van nonnen te zien,

tegeltjes, maquettes van de stadspoorten, een leren wambuis en nog veel meer. Bezoekers die vaker komen, weten het: twee keer per jaar wisselen drie à vier kamers van collectie en er zijn wisseltonstellingen. Zo blijft het museum verrassen. “En daar vergaderen we niet eindeloos over, we besluiten het snel en doen het snel. We doen niet ingewikkeld, we zijn een werkmuseum.” Die “we” zijn behalve de onmisbare vrijwillige krachten de directeur, de conservator en het hoofd educatie en presentatie, hun drie assistenten en twee man technische dienst.

Carel de Jong investeert al een kwart eeuw in relaties en contacten met allerlei maatschappelijke geledingen, scholen, verenigingen en collega's, in Hoorn, in Westfriesland en ook daarbuiten.

Het doel is om het museum te optimaliseren en zoveel mogelijk bezoekers te trekken, graag ook degenen die normaal gesproken musea schuwen. Dit wordt geprobeerd door vliegensvlug een extra expositie in te richten als een actuele gebeurtenis daarom vraagt, door aansprekende thema's te kiezen, of door activiteiten te organiseren, zoals het bekende Westfrieze papierknippen.

“We willen dat de mensen grappige en gekke ervaringen opdoen. Een schuttersstuk is natuurlijk belangrijk, maar doet wat ons betreft niet onder voor bijvoorbeeld een eeuwenoude schoen.”

Altijd weer blij is het museum met particuliere schenkingen. De Jong herinnert zich die paardenharen koetsiersjas, zó stug dat-ie gewoon

bleef staan. En hij noemt het voorbeeld van de mensendiecktherapeute die meende via internet aan een plastic skelet te komen om in haar praktijk te gebruiken, maar een écht skelet kreeg, van tweehonderd jaar oud. Het museum nam het graag aan.

Een grote zaal is ingericht die de geschiedenis van de VOC laat zien, met modellen van de schepen waarmee werd gevaren, navigatie-instrumenten, kaarten, schilderijen van de bewindhebbers en handelaren. De Jong: “Natuurlijk, de Gouden Eeuw is de basis van de collectie, maar er is veel méér te zien. Zo hebben wij van de regentenfamilies van toen, die in de negentiende eeuw zijn weggetrokken, het huisraad overgenomen. Dat vinden de mensen óók heel boeiend.”

2.14.3 Kunst lenen, geen kunst

Olieverfschilderijen, gouaches, aquarellen, etsen, tekeningen, maar ook beelden, objecten en keramiek. Dat alles is te “halen” bij Kunstuitleen West-Friesland in Hoorn. Dit bedrijf leent kunst uit aan particulieren, bedrijven, scholen en instellingen op basis van een abonnement.

In het te betalen maandbedrag, vanaf 7 euro voor particulieren, is een spaargedeelte opgenomen. Zo kan men van het begin af aan van kunst genieten en komt geleidelijk aan het bezit binnen bereik. Dé oplossing voor zoekers en voor wie van afwisseling houdt. Maximale leentijd is een half jaar.

De formule werkt. Kunstuitleen West-Friesland telt tweeduizend klanten en het worden er steeds meer, bijvoorbeeld op hun beurt de kinderen van trouwe abonnees.

De stichting van toen is een zelfstandig bedrijf geworden, maar de geest van Pieter Kooistra, geestelijk vader van de kunstuitleen in Nederland, waart er nog rond. “Ons doel was, is en blijft: mensen laagdrempelig en betaalbaar in aanraking brengen met kunst.” Dat zegt directeur Marc Kenter.

Kunstuitleen West-Friesland onderscheidt zich van andere bedrijven die kunst uitlenen, volgens

Kenter onder meer door het grote en brede aanbod: zo’n vijfduizend werken, waarvan ruim achthonderd “in huis”. De kleine duizend kunstenaars met wie Kunstuitleen zaken doet, komen uit het hele land, uit heel Europa en soms zelfs van verder weg.

Zo’n groot aanbod vraagt om een goede en heldere ontsluiting. Daarom is in het recente verleden veel tijd gestoken in het digitaliseren en op de website plaatsen van de totale collectie.

Zo wordt kiezen voor de consument nog makkelijker. “Veel mensen komen graag even snuffelen”, verklaart Marc. “Dat is ook wat wij aanra-

den: vaak komen om te zien wat er weer voor moois staat of hangt. Geregeld omwisselen betekent een voortdurende verversing van het aanbod en dat is aantrekkelijk voor alle partijen.”

De Kunstuitleen-medewerkers staan de mensen graag terzijde met raad en informatie. Dat geldt ook voor bedrijven als zij een collectie willen lenen. In een speciaal voor dit doel ingerichte vrachtwagen wordt de collectie gebracht, opgehangen, in vitrines of op sokkels gezet, en later weer omgeruild. Kunstuitleen West-Friesland kan

ook in opdracht, kunstwerken of bijvoorbeeld relatiegeschenken laten vervaardigen. Een bekend voorbeeld hiervan is het zogenaamde Millenniummeisje in Wervershoof.

Kenter vertelt dat hij alle ontwikkelingen in de kunst en in de gebruikte technieken goed bijhoudt, juist ook om de klanten goed te kunnen informeren.

Geregeld gaat hij bij kunstenaars in hun atelier kijken, die zich van steeds modernere technieken

bedienen. Dat laatste maakt de grens tussen wat kunst is en wat niet, soms wat vaag. “Ik vind computerdrukken, waarbij ook nog eens in grote aantallen geprint wordt, te veel op posters gaan lijken. Dus die nemen we niet.”

Selectiecriteria zijn kwaliteit en “verhuurbaarheid”. “Het moet immers bij de mensen thuis of op kantoor terechtkomen”, aldus Kenter. Grensvallen, bij kunst die als “moeilijk” te boek kan staan, geeft hij echter graag het voordeel van de twijfel: “Dat vind ik wel weer onze taak.”

